

Vargö

Välkommen till Vargö

Naturresevatet utgörs av stora delar av Vargö, en av de västligaste öarna i Göteborgs södra skärgård. Ön är kuperad och genomkorsas av flera sprickdalar som löper i nordostlig till sydvästlig riktning. Dessa bildar ett flertal djupa vikar som ger ön en mycket flikig strandkontur. Berggrunden består i de östra delarna av gnejs och i väster av granit. På den sydvästligaste udden finns en diabasgång. Inlandsisen har på många ställen lämnat spår i form av rundslipade hållar.

Öns exponerade läge i det yttre kustbandet präglar i hög grad floran och på utsatta ställen pressas träd och buskar av de hårda saltmättade vindarna mot underlaget. Landskapet utgörs av en mosaik av främst hållmarker med inslag av gräs-, ris- och fukthedar. Den magra karga marken ger på många håll en fattig flora med ljung, kråkbär och kruståtel.

På blockrik mark är lianen kaprifolen av karaktärsarterna. Bland klipporna finns gott om vattensamlingar och hållkar med växter som igelknopp, vattenbläddra och ävjebrodd och i större skrevor och intill skyddande bergväggar bildar buskar och träd här och där täta ogenomträngliga snår.

Spår av mänskliga aktiviteter

Redan under sten- eller bronsålder tror man att den första människan satte sin fot på Vargö. Man har nämligen funnit flintavslag på ön. Vid denna tid nådde havsvattnet betydligt högre än idag och Vargö bestod endast av några småöar och kala skär.

Ön, som sedan gammalt har tillhört byn Styrso Tången, utgjorde en del av dess utmark och användes främst för bete. I byordningar från 1800-talet kan man läsa att fiskarbönderna på Tången släppte får och ringade svin på bete på Vargö. På 1900-talet betades ön tidvis av vargöbornas egna djur som kor, en häst, får och gäss.

Under främst 1700- och 1800-talen har ön också nyttjats för bränsletäkt. Man verkar dock ha gått alltför hårt åt den sparsamma vegetationen för 1724 fridlystes ön "för ljungs bortskärande" och 1818 förbjöds all

torvskärning. Man kan fortfarande hitta spår av torvtäkten i små sankar partier uppe i bergen. Den nu skogbevuxna sänkan ovanför Bålviken har en gång varit inhägnad av stenmurar som till största delen ligger kvar. Syftet med dessa är dock oklart.

Sill *Clupea harengus*

Då sillen gick till

Under de stora sillfiskeperioderna på 1500- och 1700-talen sökte sig folk från fastlandet ut till Vargö för att fiska. Som bostäder uppförde man enkla små hus med grunder av tätt liggande stora stenar. Om väggarna bestod av trä eller torv eller om taket låg direkt på stenarna vet man inte säkert. Resterna av en husgrupp med ett tiotal grunder syns ännu vid en grund vik på öns södra del och en annan på den nordvästra.

1772 anlades sillsalteriet Vargö Dal på den nordvästra delen av ön och samtidigt tros en väderkvarn ha byggts sydost därom. Sexton år senare utvidgades salterirörelsen med ett trankokeri och 1806 startades ytterligare ett salteri vid Gröne Viken. Men sillen försvann lika fort som den kommit, sillukten hängde inte längre tung över skärgården och salterierna lades ner. Huset vid Vargö Dal finns fortfarande kvar men är nu ombyggt till boningshus.

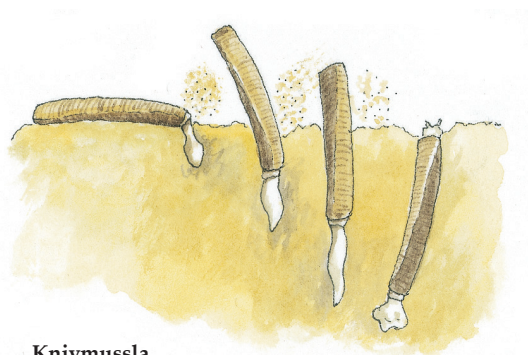
Byggnaderna vid Gröne Viken köptes år 1859 av en göteborgsdirektör som på platsen lät bygga restaurang Stjärnvik. Åtta år senare anlades en badinrättning med både varmbadhus och kallvattenbassäng. Göteborgarna lockades att ta ångbåten ut till Vargö som blev en omtyckt badö. Hotellbyggnader uppfördes och vid Vargö Dal ett pensionat. Men 1916 fick det blomstrande badortslivet ett brått slut då hela anläggningen på Stjärnvik brann ner.

Så småningom uppfördes en sommarvilla på platsen. Drygt tio år senare blev också denna lågornas rov. I samma stil uppfördes då den byggnad som idag är privatbostad.

Skogar och stränder

Helt nära bryggan vid Stjärnvik möts besökaren av en lummig liten lövskog där kaprifolen klänger och slingrar sig runt stammarna på björk och asp, ask, alm och hassel. Här står också ett och annat päron- och äppleträd tillsammans med inplanterade träarter som en gång utgjorde en liten park. I trädens skugga kan man hitta ståtlig storrams som kan bli mer än knähög. Exempel på andra växter är småborre och flenört.

Stigen leder till Bälviken, en av badare omtyckt sandstrand på öns sydsida. Den botaniskt intresserade kan studera strandkål med köttigt gråblå blad och små vackra vita blommor, strandråg, marviol och den salttåliga sodaörten. En hög rundad bergknalle intill viken är en av måsar och trutar omtyckt utsiktsplats. På grund av den näringsrika spillningen frodas här fågeltoppsbrosklav, en busklik grågrön lav som växer på just exponerade klippor.

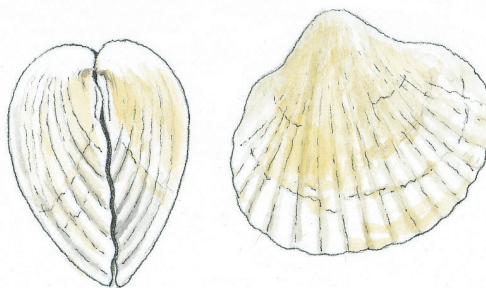

Knivmussla
Ensis americanus

Med hjälp av sin fot kan knivmusslan snabbt gräva sig ner i sanden.

Vid stranden är det också trevligt att leta skal från musslor och snäckor. Musselskal består av två spegelvända skalhalvor sammanhållna av ett sinnrikt "gångjärn" eller låsband, medan snäckor har ett enda spiralvridet skal. Det är lätt att hitta skal från blåmussla, vanlig hjärtmussla som har grovt ribbade skal och den runt tio centimeter långa knivmusslan. Exempel på snäckor är vanlig strandsnäcka och trubbig strandsnäcka som påminner om ett litet gult majskorn.

Vanlig hjärtmussla
Cardium edule

Trubbig strandsnäcka
Littorina obtusata

I klippsträndernas skrevor och sprickor hittar vanligare arter som strandtrift, strandglim och kustbaldersbrå fäste för sina rötter. C-vitaminrik skörbjuggsört och gulblommande kärrtörel hör till de växter som trivs på blockstränderna. Den senare kan bli över meterhög och växer i bestånd med grova ihåliga stjälkar. Växten får en vackert röd höstfärg.

Centralt på Vargö växer en för skärgården typiskt krattekskog med lågvuxna knotigt vindpinade träd och med inslag av björk, bok och asp. Vid 1900-talets början planterades en tallskog mellan Stjärnvik och Bälviken och här kan man än idag hitta inplanterad bergtall, lärk och gran. Sakta men säkert trängs dessa undan av ek och andra lövträd.

Marrisp *Limonium vulgare*

Strandaster *Aster tripolium*

En särskilt intressant strandflora

Minkviken på öns nordvästra sida har fått sitt namn efter den minkfarm som tidigare låg här. Området runt viken hyser en särskilt intressant flora med stora bestånd av de båda närbesläktade arterna marrisp och bohusmarrisp. Den förra har en tät blomställning medan den senare bär sina små blommor i glesare ax. När marrispen blommar i juli och augusti lyser det ljust blåviolett utmed stranden.

Här växer också den silvergrå strandmalörten som har starkt aromatiska blad och som använts som brännvinskrydda i besk. Den uppmärksamme kan även finna mindre iögonenfallande men ändå vackra arter som kustarun och dvärgarun, båda med ljusröda små blommor. På strandängarna är havssälting, gulkämpar och strandaster typiska arter.

Kustbaldersbrå
Matricaria maritima

Skärgårdsrariteter

På Vargö växer en rad för skärgården sällsynta växter. Blåsippans blommor glimmar himmelsblått i vårskogen på ett par ställen och ett fåtal exemplar av den lilla oansenliga orkidén korallrot är funna på ön. Stor blåklocka och klotpyrola är också noterade.

Ute på Vargös västligaste del kan man hitta rikliga bestånd av en annan orkidé. På en liten fukthed växer nattviol tillsammans med fackelblomster, nålstarr och loppstarr. I kanten av en vattensamling med vitmossa växer dvärgbjörk. Växten som normalt hittas på myrområden i inlandet, planterades in på ön 1905 och lever ännu kvar bara ett hundratal meter från havet.

Strandkata *Haematopus ostralegus*

Bevingade varelser

Främst trutar, måsar och ejdrar sätter sin prägel på skärgårdens och kusternas fågelliv. Här kan man också få se strandkata och större strandpipare gå och plocka i grundvattnet och knölsvan och storskarv ligga ute i

Bälviken med **strandkål** *Crambe maritima*

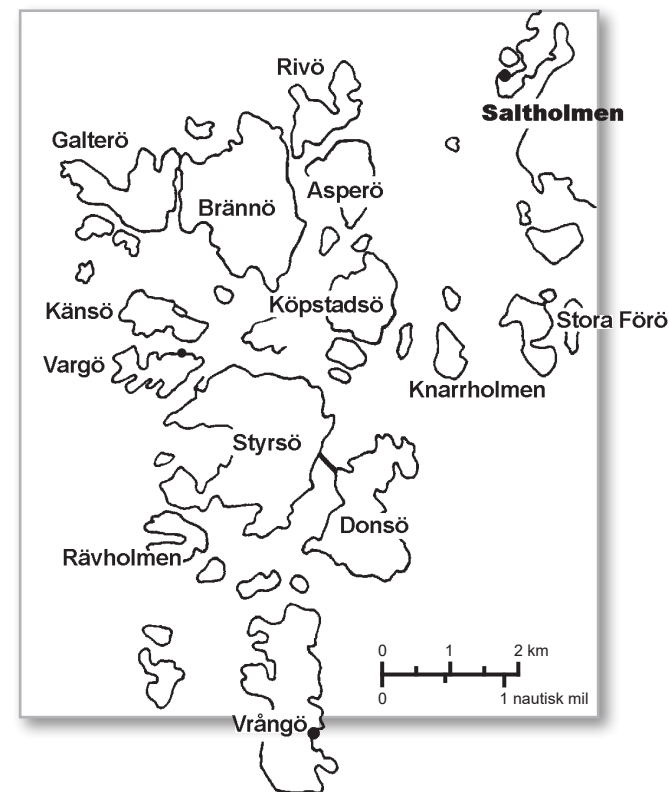
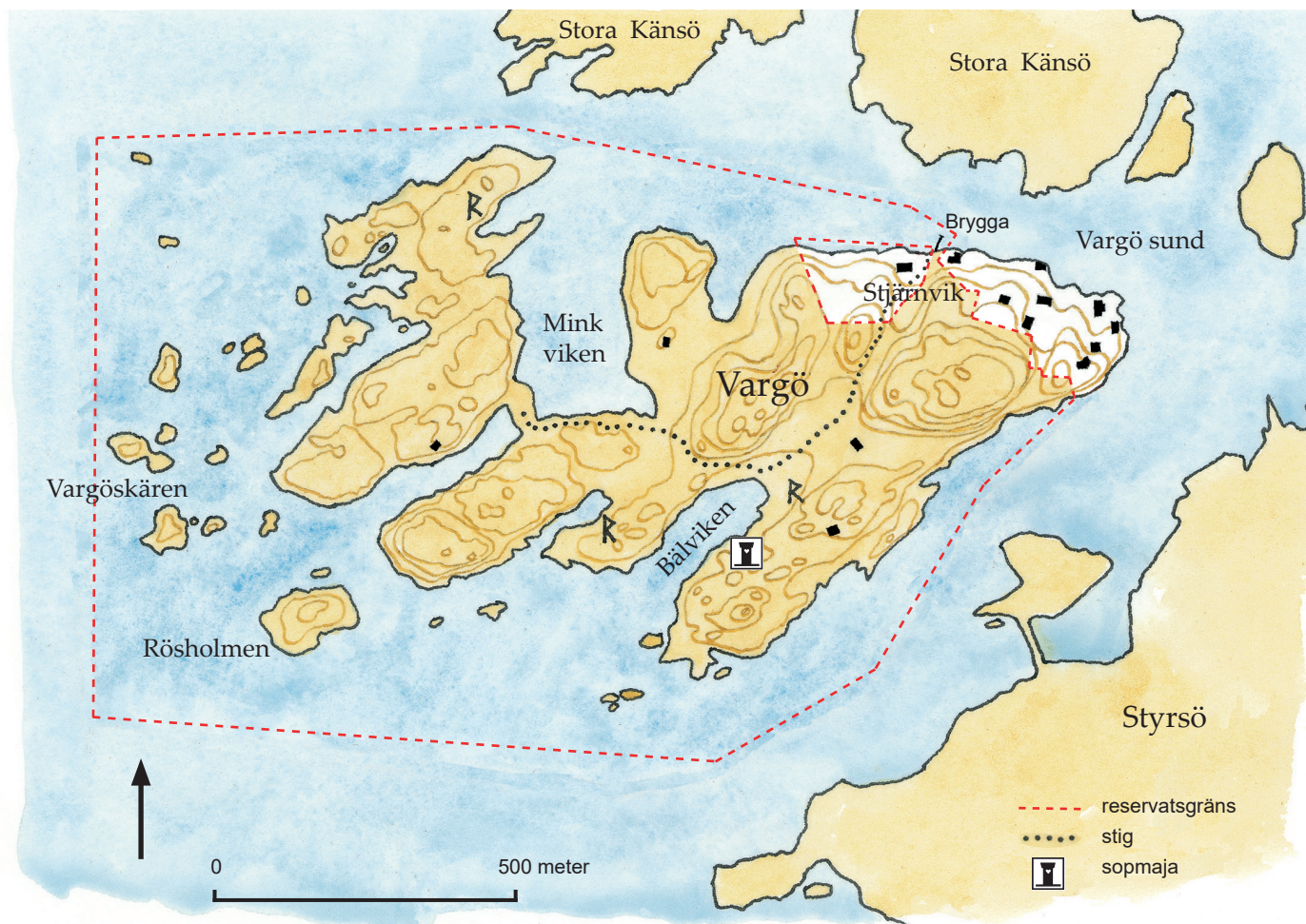

Fiskmås *Larus canus*

vikarna. Även havslevande fåglar som tordmule och sillgrissla kan observeras särskilt då hårda västvindar tvingat fåglarna in mot kusten.

På Vargö trivs även fåglar som hör hemma i skogen. Större hackspett, kungsfågel, rödhake och mesar rör sig bland träd och buskar. Bland klippor och block vippar sädesärlan på sin långa stjärt och över ön sveper ibland sparvhöken på jakt efter ett byte.

Stora trollsländor svävar över hållkar och vattensamlingar och bin och humlor lockas tillsammans med olika fjärilsarter till blommande ljung och andra örter.

Här ligger Vargö

Vargö ligger längst ut i väster i Göteborgs södra skärgård. Till ön går turer med Styrsobolagets båtar från Saltholmen dit man kan ta sig med spårvagn eller buss från centrala Göteborg eller med egen bil. Det är lämpligast att parkera vid Långedragss spårvagnshållplats, ta spårvagnen därifrån eller promenera 1,3 kilometer. Båten lägger till vid Stjärnviks brygga vid den så kallade Snobbrännan mitt emot Käsö. För tidtabell ring TidPunkten 0771- 414300.

Västkoststiftelsen
Naturvård & Friluftsliv

I samarbete med
Länsstyrelsen Västra Götalands län
och Västra Götalandsregionen

Text: Ulla Åshede
Illustrationer: Kerstin Hagstrand-Velicu
2006. Uppdaterad 2022.